

Atatürk Dönemi Türk-Japon İlişkilerine Bir Bakış: Amiral Yamamoto Eisuke'nin Türkiye Ziyareti

Ali Haydar BİRİNCİ

Doktora Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Trabzon

E-Mail: alih.birinci@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-4160-4084

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 26.03.2024 Kabul Tarihi / Accepted: 30.09.2025

ÖZ

BİRİNCİ, Ali Haydar, **Atatürk Dönemi Türk-Japon İlişkilerine Bir Bakış: Amiral Yamamoto Eisuke'nin Türkiye Ziyareti**, CTAD, Yıl 21, Sayı 43 (Güz 2025), s. 951-984.

Türk-Japon ilişkilerini tesis etme çabaları, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlamıştır. Bu süreçle birlikte iki ülke arasında farklı nedenlerle bazı ziyaretler gerçekleşmiştir. Özellikle 1890'da facia ile noktalanın Ertuğrul Fırkateyni'nin Japonya ziyareti, bu örnekler içinde sembol hâline gelmiştir. Osmanlı Dönemi'nde karşılıklı olarak yaşanan bu temaslar siyasi ve iktisadi alanlarda ciddi bir ilerlemeye dönüşmemiştir. I. Dünya Savaşı'nın araya girmesi ile de ilişkiler gerilemiş, Cumhuriyet Dönemi'nde ise yeniden gelişime açık bir zemine oturmuştur. Türkiye ve Japonya için bu devre aynı zamanda farklı politik öncelikler ve arayışların ön plana çıktığı bir zaman dilimi olmuştur. İki dünya savaşı arasındaki dönemde emperyal bir güç olarak yükselişini sürdüren Japonya, Pan-Asya siyasetiyle Asya coğrafyasında

ön plana çıkmayı hedeflemiştir. Bu nedenle Orta Asya Türklerinin ve Müslümanlarının yanı sıra Türkiye ile de yakından ilgilenerek, Cumhuriyet sonrası dönemde iki ülke ilişkilerinin gelişimine önem atfetmiştir. Türkiye ise Uzak Doğu ile temaslarda özellikle ekonomik ilişkilerin gelişimine ağırlık vermiştir. Japon donanmasının önemli isimlerinden biri olan Amiral Yamamoto'nun böyle bir iklimde gerçekleştirdiği Türkiye ziyareti, önemli bir örnek teşkil etmiştir. Bir hafta süren bu ziyaret, iki ülke arasındaki temasların tarihsel yansımaları, dönemsel beklentileri ve hedeflerine yönelik veriler sunmuştur. Türkiye'ye geldikten sonra Ankara'da Gazi Mustafa Kemal Paşa ile de tanışan Amiral, büyük öndere karşı taşıdığı kişisel duygular ve Gazi'nin uluslararası arenadaki yeri gibi konularda da demeçler vermiştir. Aynı zamanda İstanbul ve Ankara'da yoğun bir şekilde geçen ziyaret; Türk ve Japon devletlerinin birbirlerine olan bakış açılarının ve ilgi düzeylerinin anlaşılmasına da ışık tutmuştur. Ayrıca bu gezi, Japon donanmasının Türkiye Cumhuriyeti'ne yaptığı ilk resmî ziyaret olma özelliğini de taşımıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Japonya, Amiral Yamamoto, Güneş, Hilal.

ABSTRACT

BİRİNCİ, Ali Haydar, **A View to Turkish-Japanese Relations during the Atatürk Era: Admiral Yamamoto Eisuke's Visit to Türkiye**, CTAD, Year 21, Issue 43 (Fall 2025), pp. 951-984.

Turkish-Japanese relations began to be established in the second half of the 19th century. During this process, some visits took place between the two countries for various reasons. In particular, the visit of the Ertuğrul Frigate to Japan, which ended in tragedy in 1890, has become a symbol among these examples. These mutual contacts during the Ottoman period did not lead to significant progress in the political and economic spheres. With the outbreak of World War I, relations deteriorated, but during the Republican period, they were once again open to development. For Türkiye and Japan, this period was also a time when different political priorities and pursuits came to the fore. During the interwar period, Japan, which continued its rise as an imperial power, aimed to come to the fore in Asia with its Pan-Asian policy. For this reason, it took a keen interest in the Turks and Muslims of Central Asia, as well as Türkiye, and attached importance to the development of relations between the two countries in the post-Republic period. Türkiye, on the other hand, focused on the development of economic relations in its contacts with the Far East. The visit to Türkiye by Admiral Yamamoto, one of the prominent figures of the Japanese navy, during such a period serves as an important example. This week-long visit provided insights into the historical reflections,

contemporary expectations, and objectives of the contacts between the two countries. After arriving in Türkiye, the Admiral met with Gazi Mustafa Kemal Pasha in Ankara and gave statements on his personal feelings towards the great leader and Gazi's place in the international arena. At the same time, the busy visit to Istanbul and Ankara shed light on the perspectives and levels of interest between the Turkish and Japanese states. Furthermore, this visit marked the first official visit by the Japanese navy to the Republic of Türkiye.

Keywords: Türkiye, Japan, Admiral Yamamoto, Sun, Crescent.

Giriş

Asya'nın iki farklı ucunda yer alan Türkiye ve Japonya'nın resmî temasları, 19. yüzyılın sonlarına doğru, geç sayılabilecek bir dönemde tesis edilmiştir. Coğrafi konumlarının uzaklığıyla birlikte, Japonya'nın içe kapanık siyasi yapısı da bu durumun temel nedenleri arasında yer almıştır. Ancak 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren modernleşme atılımı yapan Japonya, Batı'yı inceleme ve tanıma siyasetine başlamıştır. Aynı tarihlerde Osmanlı Devleti de benzer adımlar atmaya çalışsa da iki ülkenin içerisinde bulunduğu koşullar farklı sonuçlar doğurmuştur. Bir yandan Japonya gelişimini sürdürerek aşama aşama emperyal bir güce dönüşürken, diğer taraftan Osmanlı Devleti emperyalizmden kurtulmak için yoğun çaba sarf etmek durumunda kalmıştır. Nitekim Batı'ya doğru açılmak isteyen Japonya için Osmanlı Devleti de ilgi duyulan ülkeler arasında yer almıştır. Şöyle ki Japon Prensi Mutsuhito'nun 1868 tarihinde tahta geçmesiyle başlayan modernleşme süreci (Meiji Restorasyonu), Japonya için bir dönüm noktası olmuştur. Böylece, bir taraftan çağdaşlaşma hareketi başlatan Japonlar, diğer taraftan da Avrupa'yı tanımak ve ilerlemeleri öğrenmek maksadıyla çeşitli heyetler kurmuş ve yurt dışına göndermiştir. Bu kapsamda literatüre göre Osmanlı Devleti ile temas kuran ilk Japon ziyaretçiler, Iwakura Heyeti¹ ile Avrupa'ya giden Gen'ichiro Fukuchi ve Mokurai Shimaji isimli temsilciler olmuştur. Bu ikili 11-23 Nisan 1873 tarihlerinde İstanbul'a gelerek çeşitli temaslarda bulunmuşlardır.² Akabinde ise ziyaretler devam etmiş, ancak bu girişimler ticari ilişkiler kapsamında kalmış fakat ciddi bir ilerleme kaydedilmemiştir.

¹ 1871'de bürokrat, gazeteci ve öğrencilerden oluşturularak Avrupa'yı yakından tanımak için yurt dışına gönderilen kapsamlı bir heyettir. Adını; Başbakan Iwakura Tomomi'den almaktadır. Fatih Hasan Seval, "Japon Kalkınmasının Temel Taşı: Meiji Restorasyonu ve Iwakura Heyeti", *İş ve Hayat Dergisi*, Cilt III, Sayı 5, 2017, s. 104.

² *Japonya ve Türkiye -Dün, Bugün, Yarın-*, Japonya Büyükelçiliği, Ankara, 2004, s. 9.

Türk-Japon ilişkilerinin seyrini etkileyen hususlardan biri de iki ülkenin dış siyasette takip ettikleri politikalar olmuştur. Meiji Dönemi ile birlikte modernleşmeye başlayan Japonya, bir yandan da batılı devletlerle olan tavizkâr anlaşmalarını sonlandırmaya çalışmıştır. Bu hususta 1870'lerden itibaren uğraş veren Japon diplomasisi, amacına 1890'ların sonuna doğru ulaşmış, eşitsizlikçi anlaşmaları kaldırmayı başarmıştır. Bu durumda, İngiltere'nin Rusya karşıtı politikası da etkili olmuştur. Uzak Doğu'da Japonya ve Rusların Çin coğrafyasına yayılma konusundaki anlaşmazlıkları, Japonya ve İngiltere'yi yakınlaştırmıştır. Buna mukabil İngiliz desteğiyle, Japonya'nın istediği gibi tavizkâr anlaşmalar kaldırılmış ve iki ülke ilişkileri gelişme göstererek, 1902 yılında bir ittifakla perçinlenmiştir.³ Osmanlı nazarında ise Japon-Rus rekabeti nedeniyle Sultan II. Abdülhamit, Rusya'yı tedirgin etmemek adına dengeli hareket etmeye çalışmış ve ayrıca İngiltere'ye karşı var olan güvensizlik de Osmanlı için Japonya'ya karşı temkinli davranılmasında önemli ölçülerden biri olmuştur.

Türk-Japon ilişkilerindeki ilk temaslarda ciddi bir ilerleme kaydedilmemiş olsa da 1890'da yaşanan bir trajedi, iki ülke arasında yakınlık yaratmıştır. Bu hadiseye giden süreç Ekim 1887'de Japonya Prensi ve Kara Kuvvetleri Komutanı Komatsu Akihito'nun Türkiye'ye yaptığı ziyaretle başlamıştır. Avrupa'daki askerî gelişmeleri ve durumu görmek için bir seyahate çıkan Prens Komatsu, bu gezi esnasında İstanbul'u da ziyaret etmiştir. Sıcak bir şekilde karşılanan Prens, Sultan II. Abdülhamit'e çeşitli hediyeler sunmuştur. Bu taltifleri iade etmek isteyen II. Abdülhamit benzer hediyelerin takdimi için bir heyet görevlendirmiş ve Amiral Osman Paşa komutasındaki *Ertuğrul* Fırkateyni'ni 1889'da yola çıkarmıştır. Uzun bir seyahatin ardından Japonya'ya ulaşan heyet, vazifesini tamamladıktan sonra dönüş yoluna geçtiğinde büyük bir facia meydana gelmiştir. Ooshima Adası'nın açıklarında fırtınaya yakalanan Fırkateyn, 16 Eylül 1890'da kayalara çarparak batmıştır. Talihsiz kazadan sonra Fırkateyn'de bulunan yaklaşık 600 civarındaki mürettebattan sadece 69 kişi sağ kurtulabilmiştir.⁴ Çok sayıda şehide neden olan facia, iki toplum arasında günümüze kadar uzanan duygusal bir bağ geliştirmiş ve kazanın ardından bulunabilen şehitlerin defnedildiği Ooshima Adası'nda Japonlar tarafından ilerleyen yıllarda bir anıt kompleksi de yapılmıştır. Ayrıca Ertuğrul Faciası nedeniyle Japonya'da çeşitli bağış kampanyaları düzenlenmiş ve toplanan yardımlar farklı tarihlerde Türkiye'ye gönderilmiştir. Bu heyetle İstanbul'a gelen Shotaro Noda, farklı bir yere sahip olmuştur. Bir müddet İstanbul'da kalan

³ Selçuk Esenbel, "Türk-Japon İlişkilerinin Tarihi", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt XIII, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 269-270.

⁴ Nobuo Misawa, "Abdülhamid Dönemi İçin Kritik Bir Teferruat: Japon Kaynakları Işığında Ertuğrul Faciası", *Düşünen Siyaset*, Sayı 27, 2010, s. 180-181.

Noda, burada Türkçe öğrendiği sırada Müslüman olmuş ve Abdülhalim adını almıştır. Aynı zamanda Mekteb-i Harbiye’de Japonca öğretmeni olarak görev de yapmıştır.⁵ Bu dönemlerde ayrıca, daha sonra Japonya’da başbakanlık görevi ifa eden Kiyotaka Kurado, Keigo Kiyoura, Masatake Terauchi gibi isimler de İstanbul’a gelmiş ve Padişah’ın huzuruna çıkmıştır.⁶

20. yüzyılın başında Türk-Japon ilişkilerine dair en önemli mesele ise 1904-1905 tarihinde yaşanan Rus-Japon savaşı olmuştur. Japonya’nın galibiyetiyle neticelenen savaş sonrası Türkiye’de Japonlara karşı sempati artmıştır. Osmanlı Devleti de bu savaşa ilgi göstermiş ve gözlemci olarak Pertev Paşa’yı⁷ göndererek harbi yakından takip etmiştir. Ayrıca kısa bir sürede dönemin önemli güçlerinden birini yenecek düzeye gelmesi nedeniyle modernleşme açısından Türk aydınları tarafından ilgi duyulan bir örnek hâline gelmiştir. Özellikle Hasan Hatano Uho⁸ ve Rusya Türklerinden Abdürreşid İbrahim gibi Japonya ve Pan-Asyacılık propagandası yapan isimlerden de etkilenen Mehmet Akif’in (Ersoy) şiirleri bu ilgiye güzel bir örnek oluşturmıştır.⁹ Aynı zamanda bu savaşla ilgili Mustafa Kemal Paşa’nın henüz genç bir subayken kaleme aldığı 1904-1905 yıllarını kapsayan not defterinde, Japonların başarılarını öven yazılar

⁵ Kiyohiko Hasebe, ve Nobuo Misawa, *Osmanlı İmparatorluğu ve Japonya*, Yayına Hazırlayan Sinan LEVENT, Toyo Üniversitesi, Tokyo, 2018.

⁶ Nobua Misawa, “II. Abdülhamit ve Japonlar”, Yay. Haz.. A. Melek Özyetkin vd., *Sultan II. Abdülhamit ve Osmanlı Modernleşmesi*, Cilt III, Yıldız Teknik Üniversitesi ve Bağcılar Belediyesi, 2012, s. 132-134.

⁷ Tam adı Sait Pertev Demirhan’dır. 1871’de İstanbul doğumludur. Kariyerinde önemli savaşlara katılmasının yanında, 2 Ağustos 1904’te Mançurya’ya giderek Rus-Japon Savaşı’nı takip etmiştir. Yaklaşık 1,5 yıl burada kalan Pertev Paşa, hem Savaş hem de Japonlarla ilgili eserler kaleme almıştır. Aynı zamanda bu eserler Türkiye’de Japonya’nın tanınması konusunda öncü olmuştur. Pertev Paşa’nın eserleri için bakınız: S. Pertev Demirhan, *Rus Japon Harbinden Alınan Maddi ve Manevi Dersler ve Japonların Başarılarının Sebepleri*, Çev. Özcan Kılıç, Yay. Haz. A. Merthan Dünder, Gece Kitaplığı, İstanbul, 2016; General Pertev Demirhan, *Japonların Asıl Kuvveti : Japonya Niçin ve Nasıl Yükseldi?*, 2. Baskı, Cumhuriyet Matbaası, 1942; T.C. Genelkurmay Başkanlığı, *Balkan Savaşı’na Katılan Komutanların Yaşam Öyküleri*, Genelkurmay Basım Evi, Ankara, 2004, s. 29-30;

⁸ Hatano Uho, sonradan İslamiyet’i kabul etmiş ve Pan-Asyacılık propagandasının en önemli öncülerinden biri olmuştur. Özellikle Rusya ve Asya Müslümanları arasında Batı emperyalizmine karşı Japonya etrafında birleşmeyi savunan görüşleriyle öne çıkmıştır. Pan-Aya düşüncesinin manifestosu niteliğindeki *Asya Tehlikede* isimli propaganda kitabı, onun adıyla yayınlanmış ve Abdürreşid İbrahim ve Hilmi Nakao tarafından Osmanlı Türkçesine de çevrilmiştir. Ali Merthan Dünder, “Türk Milliyetçilerinin Japonya Algılarına Bir Kaynak Olarak Mehmet Akif’in Mısralarında Japonya ve Japonlar”, *Türk Yurdu*, Cilt XXXII, Sayı 295, 2012, s. 590.

⁹ Dünder, agm, s. 590.

da bulunmaktadır.¹⁰ Ancak Osmanlı Dönemi'nde çeşitli sebeplerle karşılıklı ziyaretler ya da izlenimler olsa da bu ilgi, devletler düzeyinde önemli bir gelişmeye dönüşmemiştir. I. Dünya Savaşı ise Osmanlı Devleti ve Japonya'yı farklı kutuplara itmiştir. Bu süreçte, Almanya ile yakınlaşan Osmanlı Devleti, İttifak bloğunda yer alırken, Japonya ise İngiltere ile olan yakın ilişkileri ve Almanya ile Çin üzerindeki sorunları sebebiyle, İtilaf Devletleri arasında savaşa katılmıştır.¹¹ Akabinde savaş iki ülke için farklı yazgılar getirirken, Japonya yükselişini sürdürmüş, Osmanlı Devleti ise tarih sahnesinden çekilmiştir. Ancak Mustafa Kemal Paşa önderliğinde Türk milleti, işgalci güçlere karşı bağımsızlığını kazanarak yeni bir Türk devleti kurmayı başarmıştır. Diğer taraftan Millî Mücadele Dönemi'nde de Japon donanma unsurları Türkiye'ye gelmiştir. İtilaf Devletleri arasında yer alan Japonya'ya ait *Nişin* ve *Kazola* isimli iki kruvazörü ve birkaç torpido Türkiye'de bulunmuştur. Savaş nedeniyle kesintiye uğrayan ilişkiler ise Lozan görüşmelerinde tekrar kurulmuştur.¹² Bu konferansta Japon temsilci Baron Hayashi, İngiliz görüşlerini desteklese de barış sonrası iki ülke ilişkileri yeniden tesis etmeyi başarmıştır.¹³

Bu çalışmada, Türk-Japon ilişkilerinin temellerinin atıldığı bir döneme tesadüf eden, Amiral Yamamoto'nun Türkiye ziyareti ele alınmıştır. Esasında Türkiye'ye 1926 ve 1927 yıllarında; İngiliz, Fransız ve İspanyol donanmaları ile İtalyan bahriye öğrencileri tarafından benzer sayılabilecek çeşitli ziyaret örnekleri gerçekleşmiştir.¹⁴ Ancak bu ziyaretler protokol ya da gezinti amacı taşıırken, Amiral Yamamoto ve Büyükelçi Obata nezaretindeki Japon heyetin Türkiye temasları, Atatürk Dönemi Türk-Japon ilişkilerinin gelişim evresinin başlangıç ve geleceğe dönük adımlarını ve ilgi alanlarını ifade etmesi bakımından önemli bir örnek teşkil etmiştir. Çalışmada, tarihi perspektiften bu ziyaretin nasıl ortaya çıktığı, iki ülke ilişkileri açısından ne gibi bir önem taşıdığı, verdiği mesajların neler olduğu ve Türkiye'nin ve Japonya'nın bu ziyarete hangi düzeyde ilgi

¹⁰ Ali Merthan Dünder, "Atatürk ve Japonya", *Uluslararası Ertuğrul'un İzinde Deniz Kuvvetleri ve Diplomasi Sempozyumu-16-17 Eylül 2015 Deniz Müzesi İstanbul*, Editör Serhan Aras ve Mehmet Yüksel, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, İstanbul, 2016, s. 54-55.

¹¹ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi*, Timaş Yayınları, 19. Baskı, İstanbul, 2014, s. 99-100.

¹² I. Dünya Savaşı'nda farklı bloklarda yer alan iki ülke, doğrudan bir çatışmaya girmese de hukuki savaş durumu nedeniyle Lozan Anlaşması'nda imzacı taraflar olmuşlardır. Japon hükümeti bu anlaşmayı 6 Ağustos 1924'te yürürlüğe koymuştur. Japonya Büyükelçiliği, https://www.tr.emb-japan.go.jp/itpr_tr/JaponyaTürkiye100.html. (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2024)

¹³ Şayan Ulsan, "Arşiv Belgelerine Göre Atatürk Dönemi Türk-Japon İlişkileri", *Cappadocia Journal of History and Social Science*, Cilt 9, 2017, s. 537.

¹⁴ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi (TDA), 541 / 37682, 151495, 32 (8 Ağustos 1926); TDA, 525 / 38635, 156454, 202 (13 Nisan 1927), TDA, 537 / 7623, 45700, 9 (8 Haziran 1927); TDA, 541 / 44107, 209131, 12 (6 Ekim 1927).

gösterdiği incelenerek değerlendirilmeye çalışılmıştır. Araştırma ve veri toplama sürecinde; *T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşinleri Başkanlığı Arşinleri*, süreli yayınlar ve ikincil tür kaynaklardan istifade edilmiştir. Ziyaret ve eksenine dair belirtilen kaynaklar üzerinden elde edilen röportajlar, beyanatlar, diplomatik raporlar ve yazışmalar analiz edilerek, ziyaretin tarihsel ve dönemsel Türk-Japon ilişkilerindeki yeri ve değindiği noktalar tartışılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti ve Japonya Arasında İlişkilerin Kurulması ve Gelişimi

Türk-Japon ilişkileri, Osmanlı Dönemi'nde ekseri Japonya'nın ticari amaçlı girişimleriyle şekillendirilmeye çalışılsa da konjonktür nedeniyle ciddi bir gelişme göstermemiştir. Millî Mücadele sonrası ise Lozan'da her türlü kapitülasyonu kaldıran Türkiye, bu dönemden itibaren dış ilişkilerde eşitlik ilkesine dayalı bir politika takip etmeye başlamıştır. Bu durum, Türk-Japon ilişkilerini kurulacak temaslarda sağlıklı ve gelişmeye açık bir zemine oturtmayı sağlamıştır. Lozan Anlaşması ile birbirini resmî olarak tanıyan iki ülke, 1925 yılında karşılıklı elçi atama kararı almıştır. Japonya bu görev için Obata Yuukichi'yi Türkiye'ye göndermiş ve böylece İstanbul'da Japonya Büyükelçiliği açılmıştır.¹⁵ Aynı zamanda bu tayin Japonya'nın Yakın Doğu'daki ilk temsilciliği olmuştur. Türkiye ise Ahmet Hulusi Fuat (Tugay) Bey'i maslahatgüzar olarak atayarak Japonya'ya göndermiştir.

Resmî temsilciliklerin açılmasıyla yeniden kurulan temaslara hiç şüphesiz en önemli boyutu, iki ülkenin birbirlerine yönelik beklentilerinin ve önceliklerinin neler olduğu ve ilişkilerin hangi istikamette gelişeceği meselesidir. Bu nokta, Amiral Yamamoto ziyaretinin içeriğini ve mesajlarını anlama açısından da önemlidir. Öncelikle iki ülkenin konu ekseninde 1920'li yıllardaki genel vaziyetlerine ve karşılıklı ilgi alanlarına bakıldığında, ilk olarak Japonların yayılmacı eğilimleri ve iç siyasi çekişmeleri dikkat çekmektedir. Bahsi geçen dönemde liberal eğilimli Minseito Partisi hükümetiyle ılımlı bir çizgi takip etmeye çalışan Japonya, Dokuz Devlet Pasifik Antlaşması (1922) ile bazı kısıtlamalara maruz kalmıştı. Bu durum iç memnuniyetsizlikler yaratırken, ordu

¹⁵ Ekim 1923'te Ankara'nın başkent yapılmasına rağmen pek çok ülke bu karara tepki göstererek, elçiliğini İstanbul'da bulundurmaya devam etmiştir. Özellikle Batıların bu yaklaşımlarının altında, Osmanlı Dönemi'nde olduğu gibi İstanbul'un baskı politikasına açık bir konumda olması yatmaktadır. Nitekim İngiltere'nin bu tavrı nedeniyle Japonya'nın da elçiliğini İstanbul'da açması muhtemeldir. Ancak Türkiye bu girişimleri ve tehditleri ciddiye almayarak, tavrı gösteren ülkelere orta elçilik düzeyinde temsilci göndermiştir. Hikmet Bayur, *Türkiye Devletinin Dış Siyaseti*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1973, s. 152-153.

kanadında daha agresif bir siyaset talebi mevcuttu.¹⁶ Özellikle Asya bölgesinde genişlemeyi hedefleyen bu yaklaşımın vasıtalarından biri de Pan-Asyacılık düşüncesi idi. Esasında bu görüş, köken olarak 19. yüzyılda ve Batılı güçlerin egemenliğine karşı Asyalıların yardımlaşması ve dayanışması temelinde ortaya çıkmıştı. 1904-1905 savaşında Ruslara karşı alınan galibiyet Japonya'yı Asyalılar için bir kurtarıcı ve Pan-Asya siyasetinde bir merkez hâline getirmişti. Temelde emperyalizme karşı gelişen bu düşünce, giderek güçlenen Japonya açısından bir nevi emperyal bir araca dönüşmeye başlamıştır. Örneğin 1910'da Pan-Asya söylemi Japon hükümeti tarafından Kore'nin ilhakını meşrulaştırmak için İlhak Antlaşması'nda Japonlar ve Koreliler arasında ortak bir ırk, tarih, kültür ve kader olduğuna dair vurgular yapılmıştır.¹⁷ Ayrıca Japonlar bu siyasete Türk ve Müslüman toplulukları da dâhil ederek, Asya'daki en önemli rakiplerinden olan Rusya'ya karşı da kullanmak istemiş, Çarlık ve Sovyet idarelerinin baskılarından bıkan Rusya Türkleri ile karşılıklı bir yakınlaşma içine girmiştir. Böylece Tokyo, pek çok Türk aydın, siyasetçi ve ordu mensubuna ev sahipliği yaparken, bu isimlerden özellikle Abdürreşit İbrahim, Türkiye'de Pan-Asyacılık görüşünün yaygınlaşması için faaliyetler yürütmüştür. Bu girişimlerin bir tezahürü olarak Kore örneğindeki gibi ırk ve bayraklar üzerinden sembolleştirilmeler yapılmış “*Altay Kardeşliği*” ve “*Yüklesen Güneş-Türk Hilali*” söylemleri geliştirilmiştir.¹⁸ Bu çalışmayla bağlantılı olarak benzer ifadeler Amiral Yamamoto ziyareti esnasındaki demeçlerde de vurgulanacak ve Japonya'nın inançların ötesinde ortak kültür ve ırk anlayışına dayalı Asya milliyetçiliğine Türkiye'yi de eklemek istediği görülecektir. Atatürk Dönemi Türk-Japon ilişkilerinde bunun ilk örneklerinden biri Türk diplomatik yazışmalarına yansımıştır. 1923 yılında Türkiye'nin Roma Elçisi Celaleddin Arif Bey'in Hariciye Vekâletine gönderdiği rapora göre, alınan mektuplardan Japonya'da “*Pan-Asya ve Asya milletlerinin birleşmesi*” yönünde bir siyasetin yükseldiği ve Japonya'da Muhafazakâr Parti'nin bu konuda başı çektiği belirtilmiştir. Parlamentoda Türkiye ile ilişkilerin geliştirilmesine yönelik baskı yapıldığı da aktarılmıştır. Aynı zamanda hem Japon gençlerinin hem de “*Asya Kültür Cemiyeti*” Başkanı Sakai'nin bu hususta etkin rol aldığı ve Türkiye'ye karşı samimi duygular taşıdıkları ifade edilmiştir. Japon basınında da bu yönlü bir eğilimin olduğu, özellikle ülkenin önemli ticaret merkezi Osaka şehrinde yayın yapan *Azohi* isimli gazetede, Türk-Japon

¹⁶ Yonca Anzerlioğlu, “Tokyo Türk Maslahatgüzaranın Değerlendirmeleriyle Mançukuo Devleti (1931-1933)”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 41, 2008, s.5.

¹⁷ Christopher W. A. Szpilman ve Sven Saaler, “Pan-Asianism as an Ideal of Asian Identity and Solidarity, 1850–Present”, *The Asia-Pacific Journal*, Cilt IX, Sayı 1, 2011, s. 3-9.

¹⁸ Selçuk Esenbel, *Japon Modernleşmesi ve Osmanlı, Japonya'nın Türk Dünyası ve İslam Politikaları*, 1. Baskı, İletişim Yayınları. İstanbul, 2012, s. 387, 397-400..

ilişkilerinin gelişimine dair yazılar kaleme alındığı aktarılmıştır.¹⁹ Bunların dışında Japonya’da başka bir cemiyetin de Amiral Yamamoto’nun ziyaretinin biraz öncesinde girişimde bulunduğu görülmektedir. İsmi Pan-Asya’dan alan “*Pan Asyatik Cemiyeti*”, 11 Şubat 1926 tarihli ve Müdafaa-i Milliye Vekâleti’ne gönderdiği bir mektupla, Japonya’nın Nagazaki şehrinde 1 Ağustos 1926’da başlayacak Asya Irkları Konferansı’na Türkiye’yi davet etmiştir. Doğrudan Asya milliyetçiliğine davet niteliği taşıyan mektuba ek olarak, Konferansa dair bir nizamname ve program da sunulmuştur.²⁰ Pan-Asyacılık açısından Türkiye’nin resmî makamlarına yapılan bir davet olması nedeniyle bu adım önemli bir girişimdir.

Başka bir raporda ise Japon devlet adamlarının da Türkiye ile ilişkilerin gelişimine ilgi duydukları görülmektedir. Bu raporda Maslahatgüzar Hulusi Fuat Bey, 1925 yılında Japon parlamentosunun 51. Dönem açılış konuşmasında Dışişleri Bakanı Shidehara’nın, Türkiye ile temasların tarihsel bir samimiyet taşıdığını ve ilişkilerin gelişimi için adımlar atılacağını söylediğini belirtmiştir. Ayrıca raporda Japonya’nın Türkiye ile ilişkileri geliştirmek istemesinin yanında İngiltere hassasiyeti taşıdığı da görülmektedir. Dışişleri Bakanı’nın konuşması esnasında bir Japon milletvekili; Türkiye’nin İngiltere ile olan sorunları nedeniyle (Musul Meselesi) Türk-Japon yaklaşmasının İngiltere’yi gücendirip gücendirmeyeceğini sormuş, bunun üzerine Bakan, Japonya’nın bu konulara tarafsız yaklaştığını bu sebeple de İngiltere açısından sorun teşkil etmeyeceğini vurgulamıştır.²¹

Japonya’nın Türkiye’ye olan ilgisinde Büyükelçi Obata da dikkate değer bir rol üstlenmiş ve ilişkilerin gelişimi için yoğun çaba sarf etmiştir. O tarihlerde Yakın Doğu ve Balkanlar’da temsilciliği bulunmayan Japonya için İstanbul’daki elçilik son derece mühim bir role sahip olmuştur. Özellikle bu coğrafyalarda ticari ilişkilerin yürütülmesi ve siyasi gelişmelerin takip edilmesinde İstanbul, dolayısıyla Türkiye, bir merkez hâline gelmiştir. Bu nedenle Japonların Türkiye ile ekonomik ve politik iş birliğine önem vermiş ve Obata, bu girişimlerde en

¹⁹ TDA, 516 / 219960, 213425, 28 (30 Mayıs 1923).

²⁰ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Başbakanlık, Muamelat Genel Müdürlüğü Fonu, 30-10-0-0 / 257, 729, 4 (28 Ağustos 1926). Mektup sureti ve Latin alfabesine çevrilmiş hâli ekler bölümünde sunulmuştur; bk. s. 23-24.

²¹ TDA, 543 / 44759 – 215694, 1 (28 Nisan 1926).

önemli aktör olmuştur. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa ile de tanışarak birçok kez sofrasında bulunmuştur.²²

Cumhuriyet sonrası Türkiye'ye açısından Lozan statüsünün oturmasının 1930'lu yıllara kadar sürmesi ve bu dönemde yaşanan sorunlar Batı ile ilişkilerin mesafeli yürümesine sebebiyet vermişti. Bu ortam dış politikada Sovyetlerle Batı'ya karşı bir denge kurma ya da yakınlaşma ihtiyacını doğurmuştu. Ayrıca Balkan Harbi ile başlayıp Büyük Taarruz'la son bulan uzun savaş dönemi var olan eksikliklerle birlikte ülkenin, ekonomik ve modernleşmeye dönük gereksinimlerini arttırmıştı. Bu tabloda Türkiye açısından Japonya, özellikle iktisadi ve çağdaşlaşma konularında ilgi duyulan ülkelerden biri hâline gelmiştir. Örneğin Türk diplomatlardan Hüseyin Ragıp (Baydur) Bey Türk-Japon ilişkilerinin ekonomik seyrine dair bir takrir kaleme almıştır. Buna göre: Japon Büyükelçi Obata ile yaptığı bir görüşmeye değinen Hüseyin Ragıp Bey, Obata'ya; Japonya'nın Yakın Doğu'daki transit merkezinin nerede olduğunu sorduğunu ve bu soruya İskenderiye şeklinde yanıt aldığını, bunun üzerine ise Büyükelçi'ye İstanbul'un daha uygun bir geçiş noktası olacağını söylediğini belirtmiştir. Görüşmenin devamında Obata da Japonya'nın bu konuya ilgi duyduğunu belirttiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte Hüseyin Ragıp Bey, böyle bir gelişmenin Türkiye'ye önemli ticari kazanımlar sağlayacağını da yazısına eklemiştir.²³ Ayrıca Tokyo Maslahatgüzarı Hulusi Fuat Bey de gönderdiği bazı raporlarda Türkiye'nin Japonya'ya nasıl baktığına ve ilişkilerin hangi istikamette gelişim göstereceğine dair bilgiler vermiştir. Henüz Japonya'ya gitmeden önce İcra Vekilleri Heyeti Reisi (Başbakan) İsmet Paşa ile yaptığı görüşmeye değinen Hulusi Fuat Bey, İsmet Paşa'nın Japonya'daki modernleşme adımlarına binaen bu ülkeden Türkiye'ye mühendis getirilip getirilemeyeceğini sorduğunu ve bu konuda çalışmasını istediğini ifade etmiştir. Ancak Hulusi Fuat Bey, bu konuyla ilgili Japon mühendislerin yeterli olmadığını, hatta Japonya'nın dahi özellikle Almanya'dan mühendis ithal ettiğini belirtmiştir. Fakat ticari faaliyetlerde ve donanmayı geliştirme konularında Japonya ile yakın ilişkiler kurmanın faydalı olacağına vurgu yapmıştır.²⁴ Aynı zamanda Türkiye'nin tarım ürünlerinin Japonya'da tanıtılması ve iki ülke ticari ilişkilerinin gelişimine katkı sağlaması için cemiyetlerin kurulmasının yararlılığına dikkat çekmiştir.²⁵

²² Fethi Yılmaz Kaleli, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk-Japon Ekonomik İlişkilerinin Başlangıcı ve Gelişimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2017, s. 70.

²³ TDA, 571 / 34772, 136992, 15 (22 Mayıs 1926).

²⁴ TDA, 543 / 44760, 215703, 14.

²⁵ TDA, 543 / 44740, 215081, 18 (20 Kasım 1925).

1925'te elçiliklerin açılmasıyla başlayan sürecin, 1926 yılında ivmelendiği ve iki ülkenin de ilişkilerin gelişimine son derece ilgi duyduğu görülmektedir. Bu sayede ikili ilişkiler için yoğun geçen 1926 yılında arka arkaya önemli adımlar atılmıştır. 3 Şubat 1926 tarihinde Japonya'nın Osaka şehrinde "*Türk-Japon Ticaret Cemiyeti*" faaliyete geçmiştir.²⁶ Bu cemiyetten kısa bir süre sonra 15 Haziran 1926 tarihinde Türkiye'nin Japonya'da tanıtılması amacıyla "*Japonya-Türkiye Derneği*" açılmış, başkanlığına da daha önce diplomatik temsilci olarak İstanbul'da bulunan Sadatsuchi Uchida getirilmiştir. Japonya'nın bu kuruma verdiği önemi anlamak açısından, derneğin fahri başkanlığına Prens Takamatsu'nun seçilmesi de dikkat çeken bir husus olmuştur.²⁷ Aynı zamanda bu evre, Cumhuriyet sonrası Türk-Japon temaslarında sağlanabilecek iş birliği alanlarının anlaşılmasına çalışıldığı ve iki ülke arasındaki ilişkilerde ileriye dönük zeminin oluşturulmak istendiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle 1926 senesi ikili ilişkiler için önemli bir yere sahip olurken, Amiral Yamamoto ziyaretinin böyle bir zaman dilimine tesadüf etmesi ve Büyükelçi Obata'nın da heyete katılımıyla ziyaret, bir gezi atmosferinden çıkarak iş birliği alanlarına dönük mesajların verildiği ve beklentilerin ifade edildiği resmî düzeyli bir seyahate dönüşmüştür.

Ziyaretin Hazırlık Safhası

Amiral Yamamoto Eisuke, Japon donanmasının önemli isimlerinden biridir. 1876'da Japonya'nın Kagoshima eyaletinde doğmuştur. Eski Japon Başbakan Gonbei Yamamoto'nun yeğenidir. 1898 yılında Japon Bahriye Mektebi'nden mezun olmuş ve aynı yıl, askerî alandaki gelişmeleri takip etmek amacıyla Avrupa'ya gönderilmiştir. 1900 yılında ülkesine döndükten sonra genç bir subayken katıldığı Rus - Japon Deniz Savaşı, kariyerinde mühim bir yere sahiptir. Bu savaşta Rus filosunu imha eden General Togo'nun, kurmay kadrosunda yer almış ve büyük yararlılıklar göstermiştir.²⁸

Türkiye'yi ziyaret eden filodaki Yakumo ve İzumo kruvazörleri de Rus - Japon Savaşı'na tanıklık etmiştir. Amiral Kamimora komutasındaki 2. Filo'da bu savaşa katılan Yakumo, Rurik²⁹ isimli ünlü Rus zırhlısını batırmıştır.³⁰ 1926'da ise eğitim filosu komutanı olan Amiral Yamamoto, yıllar önce zafer kazandığı gemilerle bu kez Türkiye'ye ziyarette bulunmuştur. 1920'lerde donanma öğrencilerinin eğitimi için kullanılan bu iki gemi, mürettebatı ve öğrencileriyle

²⁶ TDA, 543 / 44740, 215081, 20 (30 Mayıs 1926).

²⁷ TDA, 543 / 44739, 215543, 2 (25 Haziran 1926); Kaleli, *agt*, s. 84.

²⁸ *Ayın Tarihi*, Eylül 1926, Cilt: 10, Sayı: 30, s. 1588.

²⁹ 17. Yüzyılın başlarına kadar Rus tarihine yön veren Rurik hanedanının kurucusu.

³⁰ *age.*, s. 1586.

bir dünya turuna çıkma geleneğine sahiptir. Bu durum hem denizciliği tatbik ederek öğrenme hem de dünyayı tanıma fırsatı sağlamaktadır. Nitekim bu amaçla İzumo ve Yakumo isimli gemilerden oluşan Japon filosu, 1926 yılındaki bahsi geçen tur esnasında Türkiye'ye de uğramıştır.³¹

Amiral Yamamoto ziyaretinin ortaya çıkışına hakkında taraflarından gelen bilgiler, bu süreçte Japonya'nın daha istekli davrandığını, Türkiye kanadında ise maslahatgüzar Hulusi Fuat Bey'in girişimlerinin ön plana çıktığını göstermektedir. Amiral Yamamoto'nun Türkiye'ye geldikten sonra verdiği demeçlerde; bahriye öğrencileri için düzenli olarak yapılan dünya turunun önceki yıllarda Türkiye'yi kapsamadığı ve bu yıl (1926) İmparator'un emriyle Türk – Japon dostluğunu teyit etmek ve ilerletmek maksadıyla gezi planına İstanbul'un da dâhil edildiği aktarılmaktadır.³²

Ziyaret hakkında Türkiye'nin Tokyo Maslahatgüzarı Hulusi Fuat Bey'in, Hariciye Vekâletine gönderdiği 24 Haziran 1926 tarihli yazısında da önemli bilgiler yer almaktadır. Bu yazıda Hulusi Fuat Bey, filonun Japonya'dan ayrılmasından önce Türk elçiliğinde Amiral Yamamoto şerefine bir ziyafet düzenlendiğini ve bu esnada Amiral'e İstanbul'un yanı sıra Ankara'yı da ziyaret etmesini tavsiye ettiğini belirtmektedir. Buna mukabil Amiral'in öneriyi memnuniyetle kabul ettiğini ayrıca Türk – Japon ilişkilerinin kesintilere uğramasına rağmen iki toplumun birbirlerine karşı samimi duygular beslediğini ifade ettiğini aktarmıştır. Hulusi Fuat Bey bu tavsiyesinin gerekçesinde Amiral ve heyetinin Ankara'da Mustafa Kemal Paşa ve devlet erkânıyla bizzat tanışmasının, iki ülke ilişkilerinde olumlu bir etki bırakacağını vurgulamıştır. Ayrıca ılımlı atmosferi korumak ve geliştirmek için heyetin ağırlanmasına özen gösterilmesine de dikkat çekmiştir.³³

Amiral Yamamoto ve heyetinin ziyaretine dair Türk ve Japon makamları arasında ilk temas 8 Mayıs 1926'da kurulmuştur.³⁴ Akabinde ise Japon Elçiliği aracılığı ile gerekli izinleri almak için Genelkurmay Başkanlığına yazılarak gemilerin Türk karasularına girmelerine müsaade edilmesi talep edilmiş ve 9 – 15 Eylül tarihlerinde İstanbul'a ziyaretin gerçekleşeceği bildirilmiştir. Ayrıca bu talep esnasında Japon filosunda yer alan personele dair rakamlar da verilmiştir. Buna göre zırhlılarda: 115 zabıt, 109 zabıt namzedi, 234 küçük zabıt, 1038 efrat

³¹ *age.*, s. 1584.

³² *Cumhuriyet*, 7 Eylül 1926, Nr: 837, s. 3.

³³ *TDA*, 543 / 44759, 215684, 11 (24 Haziran 1926).

³⁴ *T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Hariciye Nezareti, İstanbul Murabbaşı, (BOA), HR.İM, 3,13,1 (2 Haziran 1926).*

ve 104 öğrenci bulunmaktadır.³⁵ Bu süreçte Ankara ile de temas kurularak Cumhurbaşkanlığı Sekreterliğine gönderilen yazıda Japonya Elçiliğinin: “...*Filo Kumandanı Amiral Yamamoto'nun makam-ı erkân-ı harbisiyle beraber Ankara'ya gelerek Reisicumhur Hazretlerine hissiyatı tâzimatkâranesini arz ve takdim etmek hususundaki arzusunun...*” bildirdiği ifade edilmiştir. Yazışmaların ardından Hariciye Vekâleti, Mustafa Kemal Paşa'nın Amiral Yamamoto, maiyeti ve Japon Büyükelçi Obata'yı 11 Eylül'de kabul edeceğini ilgili temsilcilığe bildirmiştir.³⁶

Ağustos ayında Hariciye Vekâleti, İstanbul Türk Temsilciliği, İstanbul Bahriye Kumandanlığı ve Japonya Büyükelçiliği arasındaki yazışmalar hızlanmış ve ziyaretin detayları ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu yazışmalar esnasında Japon Elçiliği, filonun İstanbul'a gelişinin üç gün erken yani 6 Eylül'de gerçekleşeceğini bildirmiştir.³⁷ Bunun üzerine Türk tarafı, ziyaret için daha önceden hazırlanan programın değiştirilmesi için gerekli yerlere talimat vermiştir.³⁸ Yapılan çalışmalarından sonra ise program yeniden hazırlanmış ve ilgili makamlara gönderilmiştir.³⁹

Türkiye'ye gelen filoda mürettebat dışında Japon hanedanına mensup Kont Yüzbaşı Mita (Prens Yamashina) ve Kont Mülazımıevvel (Üsteğmen) Sakura (Prens Fushimi) isimli iki hanedan üyesi de yer almıştır.⁴⁰ Bu prenslerle ilgili Hariciye Vekâleti ve İstanbul Türk Temsilciliği arasında yazışmalar yapılarak, Ankara'ya ziyarette bulunacak heyette olup olmadıkları sorulmuş, rütbelerinin düşük olması nedeniyle İstanbul'da kalacaklarına dair bilgi alınmıştır.⁴¹ Yapılan temaslarda Ankara seyahati için Amiral Yamamoto ve maiyetiyle Büyükelçi Obata'ya yataklı bir vagon tahsis edilmiştir. Bu vagon heyetin Ankara'da konaklamasını temin etmek için kullanılmıştır.⁴² Hükümet tarafından Japon misafirler için yapılacak faaliyetlerde harcanmak üzere, toplam 2.500 lira tutarında bir tahsisat ayrılmıştır.⁴³ Ayrıca İstanbul Bahriye Kumandanlığı

³⁵ *TD.A*, 543 / 44759,215684,5/6 (25 Mayıs 1926); *Ayn Tarihi*, Eylül 1926, Cilt: 10, Sayı: 30, s. 1586.

³⁶ *BO.A*, *HR.İM*, 3,13,1 (1 Ağustos 1926).

³⁷ *BO.A*, *HR.İM*, 3,13,18 (26 Ağustos 1926).

³⁸ *TD.A*, 543 / 44759,215684,15 (28 Ağustos 1926).

³⁹ *BO.A*, *HR.İM*, 254,67,1/1 (29 Ağustos 1926).

⁴⁰ *Ayn Tarihi*, s. 1585; *Cumhuriyet*, 8 Eylül 1926, Nr: 838, s. 1; *TD.A*, 543, 44759,215684,11 (24 Haziran 1926).

⁴¹ *BO.A*, *HR.İM*, 3,13,25 (23 Ağustos 1923); *BO.A*, *HR.İM*, 3,13,24 (28 Ağustos 1926).

⁴² *BO.A*, *HR.İM*, 254,75,1 (4 Eylül 1926).

⁴³ *BC.A*, Başbakanlık, Kararlar Daire Başkanlığı Fonu, 30-18-1-1, 20.55.9 (1 Eylül 1926).

tarafından heyet için 15 kişilik bir mihmandar listesi hazırlanmıştır. Buna göre Amiral Yamamoto'nun mihmandarlığına Kıdemli Yüzbaşı Kemal Bey tayin edilmiş,⁴⁴ fakat sonradan bu atamada bir değişiklik yapılarak, Boğazlar Komisyonundan Korvet Kaptanı Kaymakam (Yarbay) Kemal Bey görevlendirilmiştir.⁴⁵

Tarih yaklaştıkça resmi hazırlıklar tamamlanmış ve misafirlerin gelişi beklenmeye başlanmıştır. Amiral Yamamoto komutasında 1926'da gerçekleşen bu gezi, Japonlar tarafından Türkiye Cumhuriyeti'ne yapılan ilk donanma ziyareti olma özelliğini de taşımıştır.⁴⁶

Amiral Yamamoto ve Heyetin Türkiye Ziyareti

Haziran ayında Japonya'dan hareket eden filo, Şangay, Hong Kong, Singapur, Kolombo, Aden ve Port Said'e uğradıktan sonra 6 Eylül Pazartesi günü sabah saat 9'da İstanbul'a ulaşmıştır. Japon gemileri Selimiye Kışlası önünden geçerken direklerine Türk bayrağı çekmiş ve 21 pare top atışıyla şehri selamlamıştır. Selimiye Kışlası'ndan aynı suretle top atışları yapılarak, Japonlara karşılık verilmiştir. Daha sonra Dolmabahçe önlerine gelen gemiler, burada bulunan Hamidiye Kruvazörü'nü selamlayarak demirlemiş, bu esnada Hamidiye'nin sancak direğine Japon bayrağı çekilerek karşılık verilmiştir.⁴⁷ Heyetin İstanbul'a varışından itibaren ise ziyaret son derece yoğun ve hareketli geçmiştir. Gezi boyunca Türk devlet erkânı misafirlerle yakından ilgilenmiş ve Japonlar da bu ilgiye karşılık vermeye çalışmıştır ki, iki taraf da ilgi düzeylerini açıkça göstermeye çalışmıştır. Aynı zamanda bir haftalık gezinin her adımı basın tarafından takip edilerek gün gün gazete sütunlarına taşınmıştır.⁴⁸ Bu yoğun ziyaretin ilk adımı yine İstanbul'da olmuş ve 6 Eylül günü karşılama temaslarının ardından saat üç buçukta (15:30) Kolordu Komutanı Şükrü Naili Paşa, İstanbul Valisi Süleyman Sami ve Dışişleri Temsilcisi Nusret Beylerden oluşan bir heyet, Amiral gemisi olan İzumo'ya giderek ziyarette bulunmuştur. Bu esnada çeşitli Türk gazeteciler de Japon misafirlerle röportajlar yapmıştır. İlk olarak Bahriye

⁴⁴ BOA, HR.İM, 3,13,33.

⁴⁵ BOA, HR.İM, 3,13,45 (4 Eylül 1926); *Cumhuriyet*, 7 Eylül 1926, Nr: 837, s. 1.

⁴⁶ *Aynı Tarihi*, s. 1584.

⁴⁷ *Cumhuriyet*, 7 Eylül 1926, Nr., s. 1; *Vakit*, 7 Eylül 1926, Nr: 3119, s. 1.

⁴⁸ *Akşam* 6 Eylül 1926, Nr: 2837, s. 1; *Cumhuriyet*, 6 Eylül 1926, Nr: 836, s. 1; *Cumhuriyet*, 7 Eylül 1926, Nr: 837, s. 1,3; *Servet-i Fünun*; 9 Eylül 1926, Nr: 1579-90, s. 264-265. *Cumhuriyet*, 9 Eylül 1926, Nr: 839, s. 1,3; *Cumhuriyet*, 10 Eylül 1926, Nr: 840, s. 1; *Cumhuriyet*, 11 Eylül 1926, Nr: 841, s. 1; *Hâkimiyyet-i Milliye*, 11 Eylül 1926, Nr: 1860, s. 1; *Hâkimiyyet-i Milliye*, 12 Eylül 1926, Nr: 1861, s. 1; *Hâkimiyyet-i Milliye*, 13 Eylül 1926, Nr: 1862, s. 1; *Hâkimiyyet-i Milliye*, 15 Eylül 1926, Nr: 1864, s. 1,3; *İkdam*, 8 Eylül 1926, Nr: 10552, s. 1; *İkdam*, 14 Eylül 1926, Nr: 10556, s. 1; *Resimli Gazete*, 11 Eylül 1926, Nr: 158, s. 1.

Yüzbaşı Soyadima, gezi hakkında bilgiler vermiş ve pek çok şehir gördüğü halde İstanbul'un eşsiz olduğunu ifade etmiştir. Daha sonra ise Japon Prensi Mita gazetecilere beyanatta bulunmuştur. Ziyaretten duydukları memnuniyeti belirttikten sonra, Ertuğrul Faciası'na değinen Prens ilginç bir anekdot da paylaşmıştır. Nakle göre: faciadan kurtarılan kazazedelerin Türkiye'ye intikali için görevlendirilen Hiei ve Kongo isimli zırhlılar, Çanakkale önlerine geldiklerinde kruvazörlerin savaş gemisi olması nedeniyle İstanbul'a giremeyecekleri bildirilmiştir. Seyahat için Osmanlı Devleti'nin tahsis ettiği Talya isimli vapurun kullanılması gerektiği Filo Komutanı Tanaka'ya iletilmiştir. Bunun üzerine ise Japon filosu geri dönme kararı almıştır. Henüz İzmir önlerine ulaştıklarında yetişen bir Türk yatı, filonun İstanbul'a gidebileceğini haber vermiştir.⁴⁹ Esasında Prens'in anlattığı bu hadise, Londra Boğazlar Sözleşmesi ile alakalı bir durumdur. Nitekim sözleşmeye göre barış zamanı Boğazların savaş gemilerine kapatılması kararlaştırılmıştı. Bu nedenle Osmanlı hükümeti, geçiş izni için anlaşmaya taraf ülkelerin onayına ihtiyaç duymuş, dolayısıyla da Japon gemilere başlangıçta müsaade edilmemiştir. Akabinde zırhlılar için gerekli izinler sağlandıktan sonra filo, 3 Ocak 1891'de İstanbul'a ulaşmıştır.⁵⁰ Diğer taraftan beyanatına devam eden Prens, Ertuğrul faciasını anmak üzere İstanbul'da Bahriye Müzesi'ni ziyaret edeceklerini de sözlerine eklemiştir.⁵¹

Prens'in ardından röportaj yapılan diğer isim Amiral Yamamoto olmuştur. Bu esnada Amiral, gazetecilere İzumo gemisinin bazı bölümlerini gezdirerek, duvarlarda bulunan tabloların hikâyelerini anlatmıştır. Rus – Japon savaşının tanığı olan gemide bu savaşa dair pek çok fotoğraf ve resmin yer aldığı muhabir tarafından aktarılmıştır. Sohbet esnasında Amiral Türkiye'ye ilk olarak 1900 senesinde Odessa'dan ülkesine dönerken geldiğini ve İstanbul'dayken Sultan II. Abdülhamit'in bir Cuma selamlığına da katıldığını belirtmiştir. O devirlerde halkın kırmızı fes taktığına vurgu yapan Amiral, şimdi (1926) ise şapka kullanılmasından övgüyle bahsetmiştir. Buradan Türk inkılabına ve Mustafa Kemal Paşa'ya da değinerek, gerçekleşen devrimlerin Japonya'da yakından takip edildiğini ve olumlu tesirler yaptığını belirttikten sonra, "...gelecek Cuma günü Ankara'ya giderek vücuda getirdiği mucizelerle bütün dünyada büyük bir şöhret kazanan genç Türk cumhuriyetinin reisi Gazî Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine arz-ı tazîmat..." edeceğini sözlerine eklemiştir.⁵² Ayrıca röportaj esnasında *Cumhuriyet* gazetesi için hatıra olarak kendi el yazısıyla ünvanını ve adını yazdığı bir not kaleme

⁴⁹ *Ayın Tarihi*, s. 1586.

⁵⁰ *Tarık*, 22 Kânunuevvel 1306/3 Ocak 1891, Nr: 2432, s. 1.

⁵¹ *Ayın Tarihi*, s. 1586.

⁵² *age.*, s. 1585.

almıştır. Japonca yazılan notun tercümesi şu şekildedir; “*Japon Filosu Kumandanı Amiral Yamamoto Eisuke*”⁵³

Konuşmasında Türk – Japon ilişkilerine de değinen Amiral, iki milleti birbirine benzeterek, bu yakınlığı: “*Biz güneşe mensubuz, siz hilale aitsiniz. Bizim bayrağımızda güneş, sizin bayrağınızda hilal vardır. Güneş ile hilal birbirlerinin kardeşidirler. Bayraklarımız arasındaki bu müşabehet (benzerlik) Japonya ve Türkiye’yi yekdiğerine rabt etmiş ve bu iki millete şarkta mühim vazifeler vermiştir.*” şeklinde açıklamıştır.⁵⁴ Röportaj boyunca Amiral’in, sıklıkla tebessüm etmesi ve gülümsemesi de gazeteciler nezdinde samimi bir intiba yaratmıştır.⁵⁵ 6 Eylül akşamında ise program gereği Bahriye Kumandanlığında misafirler şerefine bir yemek verilmiş, bu esnada Bahriye Kumandanı Celal Bey ve Amiral Yamamoto, Türk – Japon bahriyeleri arasındaki temaslara dair bir konuşma yapmıştır.⁵⁶

8 Eylül’de sabah, Şirket-i Hayriye’ye bağlı 66 numaralı vapurla boğaz gezintisi yapan heyet, daha sonra saat 17’de Heybeliada’ya giderek Bahriye Mektebini gezmiştir. Burada askerî törenle karşılanan Amiral, okul müdürünün refakatinde öğrencileri teftiş etmiştir. Akabinde Türk bahriyelileri tarafından bir geçit merasimi düzenlenmiştir. Karşılamanın ardından ise Japon heyet için bir çay ziyafeti verilmiştir. Ayrıca ziyafete Türk makamlarından Bahriye Kumandanı Celal Bey, Boğazlar Komisyonu Genel Sekreteri Salih Bey ve bazı milletvekilleri katılmıştır. Burada yapılan toplantıda Japon Elçi Obata, bir konuşma yaparak gösterilen ilgi için şükranlarını sunmuştur. “*İki milletin de Ural – Altay kökenli olduğunu söyleyerek, kahramanlık, nezaket ve ruh asaleti gibi benzer özelliklerinin bulunduğunu*” ifade etmiştir. Bu nedenle iki ülke arasındaki dostluğun bir nevi yazgı olduğunu değinen Elçi, buna rağmen ilişkilerin geç bir dönemde (1925) kurulmasının şaşılacak bir durum olduğunu sözlerine eklemiştir. Akabinde ise Ertuğrul Faciası’ndan sonra Türkiye ve Japonya arasında gerçek bir samimiyetin geliştiğini ve misafir heyetin Türkiye’de gördükleri devrimlerin ilişkilerin ilerlemesine katkı sağlayacağını belirtmiştir.⁵⁷

9 Eylül’de ise Amiral Yamamoto tarafından İzumo zırhlısında bir kabul töreni düzenlenmiştir. Saat 16’da başlayan törene, Türk yetkililerden, yabancı elçiliklere kadar çok sayıda misafir katılmıştır. Ayrıca düzenlenen eğlencelerde iki ülkenin millî oyunlarına yer verilmiştir. Önce İzumo ve Yakumo mürettebatları arasında güreş müsabakaları yapılmış, daha sonra ise Japonya’ya

⁵³ *Cumhuriyet*, 7 Eylül 1926, Nr: 837, s. 1.

⁵⁴ *Aynı Tarihi*, s. 1585.

⁵⁵ *Cumhuriyet*, 7 Eylül 1926, Nr: 837, s. 3.

⁵⁶ *Aynı yer*.

⁵⁷ *Cumhuriyet*, 9 Eylül 1926, Nr: 839, s. 1,3.

ait Cozido ve Kendo oyunları oynanmıştır. Saat 18.30'da biten törenin ardından, Japon heyet için İstanbul Şehremaneti tarafından da bir yemek tertip edilmiştir. Yemek esnasında Şehremaneti Vekili Şükrü Ali Bey, bir konuşma yaparak; özellikle Japonya'nın kısa sürede gerçekleştirdiği başarılı modernleşmeyi övmüş ve bu durumun Türk milleti tarafından takdirle karşılandığını belirtmiştir. Bu sözlere karşılık veren Amiral Yamamoto da son yıllardaki Türk devrimlerine değinerek Mustafa Kemal Paşa'ya olan saygısını ve hayranlığını ifade etmiştir.⁵⁸

İstanbul'da gördüğü ilgi ve yakınlıktan son derece memnun kalan Amiral Yamamoto, 10 Eylül Cuma günü saat 16.30'da trenle şehirden ayrılarak, Ankara'ya doğru hareket etmiştir. Amiral'in refakatindeki heyette ise; İzumo Süvarisi Kalyon Kaptanı Omura, *Yakumo* Süvarisi Kalyon Kaptanı Oyamura, Fırkateyn Kaptanı Onisti, Korvet Kaptanı Oyina, Japon Büyükelçi Obata, Boğazlar Komisyonu Japon temsilcisi Korvet Kaptanı Yamamura, Amiral Yaveri Mizono, heyet mihmandarı Kemal Bey ve Japon Elçiliği memurlarından Fuat ve Ali Beyler yer almıştır.⁵⁹

Amiral Yamamoto önderliğindeki heyet, 11 Eylül Cumartesi günü sabah saatlerinde Ankara'ya ulaşmıştır. Burada, iki günlük kısa bir ziyaret gerçekleştiren Amiral, başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere İsmet Paşa ve Fevzi Paşa gibi Türk devletinin en üst kademeleriyle görüşmeler gerçekleştirmiştir. Büyükelçi Obata ise özellikle ticari ilişkileri geliştirilmesine dönük temaslar gerçekleştirme fırsatı bulmuştur.

İlk andan itibaren iki ülke yetkilileri arasındaki sıcak ve olumlu hava, Ankara'daki program boyunca da sürmüştür. Bunun ilk kısmını garda düzenlenen karşılama oluşturmuştur. Japon misafirler Ankara istasyonuna vardıktan sonra tıpkı İstanbul'daki gibi coşkulu bir şekilde karşılanmıştır. Daha sonra belirlenen programa göre resmî temaslara başlayan Amiral, öğlene kadar tüm bakanlıklara ziyarette bulunmuştur. Saat 13'te ise Bahriye Vekili İhsan Bey tarafından Ankara Kulübü'nde misafirler şerefine bir yemek verilmiştir. Yemek esnasında söz alan İhsan Bey; Türk-Japon ilişkilerindeki samimiyete vurgu yaparak ziyaretten duyulan memnuniyeti belirtmiştir. Bu konuşmaya Büyükelçi Obata ise uzun bir nutukla karşılık vermiştir. Obata'nın konuşmasında politik noktalar ağırlık taşımıştır. Sözlerinde; Ertuğrul Faciası iki ülke arasında duygusal bir yakınlık yaratsa da ilişkilerin henüz yeterli düzeyde gelişmemesinin önemli bir eksiklik olduğuna vurgu yapmıştır. Ayrıca ticari meselelere değinerek 1926 yılında açılan derneklerin iktisadi sahada katkılar sağlayacağını belirtmiştir.

⁵⁸ *Cumhuriyet*, 10 Eylül 1926, Nr: 840, s. 1; *Aynı Tarihi*, s. 1590; *Cumhuriyet*, 11 Eylül 1926, Nr: 841, s. 1.

⁵⁹ *Aynı yer*.

Konuşmanın diğer kısmında Türk Millî Mücadele'sinden ve devrimlerinden övgüyle bahsetmiştir. Obata'nın takdir ettiği konulardan biri de Ankara'da yürütülen imar faaliyetleri olmuştur. 1925 – 1926 arasında üç kez Başkent'e geldiğini belirten Japon elçi, her defasında şehrin büyüdüğünü ve geliştiğini müşahade ederek hayranlık duyduğunu beğeniyle anlatmıştır. İstanbul'da olduğu gibi Ankara'da da Asya milliyetçiliğine değinen Büyükelçi konuşmasında; aynı kökene dayanan iki ulusa coğrafi konumları itibarıyla mühim vazifeler düştüğünün altını çizmiştir.⁶⁰

Programın devamında ise İhsan Bey'in ısrarı üzerine Amiral Yamamoto da bir konuşma yapmıştır. Askerî konulara değinen Amiral, Bahriye Mektebi'ne yaptığı ziyarette Türk bahriyelilerinde gördüğü düzen ve disiplini çok beğendiğini ve kısa bir zaman içinde Türk donanmasının dünyanın önemli güçlerinden biri haline geleceğine inandığını ifade etmiştir. Daha sonra ise Ankara Kulübündeki yemek ziyafeti sona ermiştir.⁶¹

Saat 16.30'da Çankaya Köşkü'ne giden Amiral Yamamoto ve maiyeti, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa tarafından kabul edilmiştir.⁶² Yaklaşık 45 dakika süren bu görüşmeyle ilgili İstanbul'a döndükten sonra gazetecilere verdiği beyanatta Amiral, Mustafa Kemal Paşa'nın kendisinde büyük bir tesir bıraktığını ifade ederek, Cumhurbaşkanı'nın Japonya'daki imar faaliyetleri hakkında sualler sorup, bilgi aldığını aktarmıştır. Gazi'nin bu konuyu açması ise ilgi çekici bir nokta olmuştur. Şöyle ki; 1923 yılında Japonya'da Büyük Kanto Depremi olarak bilinen büyük bir felaket meydana gelmiş⁶³ ve bu nedenle Japonya'da imar ve kentleşme çalışmaları yürütülmüştür. Bu dönemde Türkiye'de de yeni başkent Ankara'nın inşası için yoğun çaba sarf edilmekteydi. Nitekim Mustafa Kemal Paşa'nın ziyaret öncesinde Japonya hakkında bilgiler edinerek bu konuya temas etmesi muhtemeldir. Diğer taraftan Amiral görüşmeye dair ifadelerinde, iki ülkeyi ilgilendiren siyasi konulara da değinildiğini sözlerine eklemiş ancak detay vermemiştir.⁶⁴ Ayrıca Ankara'daki izlenimlerini de aktaran Amiral, Başkent'in gelişiminden takdirlerle bahsettikten sonra, Mustafa Kemal Paşa'ya olan hayranlığını ve ziyaretten duyduğu memnuniyeti şu şekilde ifade etmiştir:⁶⁵

⁶⁰ *Hakimiyet-i Milliye*, 12 Eylül 1926, Nr: 1861, s. 1,3.

⁶¹ *age.*, s. 1.

⁶² *Vakit*, 12 Eylül 1926, Nr: 3124, s. 1.

⁶³ Pınar Tuna, "Türk Kamuoyunda Büyük Kanto Depremi (1923)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt XXII, Sayı 45, 2023, s. 595-621.

⁶⁴ *Vakit*, 14 Eylül 1926, Nr: 3126, s. 3.

⁶⁵ *Hakimiyet-i Milliye*, 15 Eylül 1926, Nr: 1864, s. 1,3.

“Biz askerlerin düşmanını kahreden büyük şahsiyetlere karşı yok olmaz muhabbet ve aşkımız vardır. Türk’ün Gazisi de bu memleketi ihya, milletini canlandırmıştır. Gazi’nin muvaffakiyeti her cihetle takdir ve takdis-i şayanıdır. Ben, Gazi gibi takdir ve takdis-i şayan bir kahraman görmeyi büyük bir arzuyla istiyordum. Ankara’ya kadar gelerek Gazi ve İsmet Paşa Hazretleri tarafından kabul buyurulmak ve kendilerini yakından görüp tanıyabilmek şeref ve fırsata ulaşmaktan dolayı pek bahtiyarım... Hatta Şunu kaydedeyim ki; Gazi, çok büyük bir şahsiyettir. Türk milleti böyle büyük bir zâta sahip olmayı muazzam bir şeref telakki etmeli ve kendisini bahtiyar addetmelidir.”

Çankaya’daki görüşmenin akabinde ise akşam saatlerinde Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey tarafından bir ziyafet ve balo düzenlenerek, 150 kişinin katıldığı resmî kabul töreni yapılmıştır. Bu esnada iktisadi meselelerde ilerleme sağlanmasını arzulayan Büyükelçi Obata, Ticaret Vekili’nden Japonya’ya bir heyet gönderilerek sergi açılmasını rica etmiştir. Geç saatlerde biten merasim sonrası Japon heyeti, daha önce kendilerine tahsis edilen yataklı vagona konaklamıştır. Sonraki gün Ankara’nın bazı turistik yerlerini gezen heyet, saat 17’de trenle şehirden ayrılarak İstanbul’a hareket etmiştir.⁶⁶

13 Eylül’de İstanbul’a ulaşan heyet, başta vali olmak üzere şehirdeki Türk makamlarına veda ziyaretleri gerçekleştirmiştir. Bu esnada Japonlar tarafından İstanbul Şehremaneti’ne üzeri kadife ile işlenmiş bir tablo hediye edilmiştir. Türkiye’deki son anlarında gazetecilere bir demeç de veren Amiral Yamamoto; gösterilen misafirperverlik ve teveccüh için şükranlarını sunmuştur. Akşam saatlerinde ise temaslarını tamamlayarak resmî törenle uğurlanan Japon filosu, Yunanistan’a doğru yol almıştır. Bir hafta süren ziyaret böylece neticelenmiştir.⁶⁷

Ziyaretin Yankıları

İki ülkenin ziyarete gösterdiği ilgi ve ziyaretin taşıdığı mesajlar doğrudan ya da dolaylı olarak çeşitli alanlarda yansımalar ve bağlamlar ortaya çıkarmıştır. Bunun ilk örneği ise memnuniyet vurgusu olmuştur. Japon heyetin Türkiye’den ayrılmasının hemen akabinde Büyükelçi Obata tarafından İstanbul’daki yetkili makama bir teşekkür yazısı gönderilerek, Japon İmparatoru ve hükümeti adına Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa’ya şükranlarının iletilmesi rica edilmiştir.⁶⁸ Aynı zamanda ziyaretin ardından 1926 yılının başından itibaren artan ekonomik alandaki hareketlilikler gelişmeye devam etmiştir. Ziyaret esnasında sıklıkla

⁶⁶ *Vakit*, 12 Eylül 1926, Nr: 3124, s. 1,3.

⁶⁷ *age.*, s. 1; *İkdam*, 14 Eylül 1926, Nr: 10556, s. 1; *Ayın Tarihi*, Eylül 1926, Cilt: 10, Sayı: 30, s. 1594.

⁶⁸ *BOA, HR.İM*, 199,30,1 (15 Eylül 1926).

değinilen Türk ürünlerinin Japonya'ya gönderilmesi için diplomatik temaslar vasıtasıyla adımlar atılmıştır.⁶⁹

Ziyaretin ve Türk Japon ilişkilerinin dış siyaset açısından da etkiler taşıdığı görülmüştür. Türk resmî makamları ve basın tarafından gösterilen yoğun ilgi bunun ilk basamağını teşkil etmiştir. Bu ilgi dönemin ulusal düzeyde yayın yapan birçok gazetenin sütunlarında açıkça gösterilmiş ve ziyaret, Türk gazeteciler tarafından yakından takip edilmiştir. O kadar ki Fransız Büyükelçi Albert Sarraut tren garında heyete olan alakayı müşahade ederek, *“Doğrusu kaskandım. Bu kadar gazetecinin Fransa sefirine soracak hiç bir sualleri yok muydu?”* demiştir.⁷⁰ Esasında bu ilginin altında Batı'ya bir mesaj verme ya da Türkiye'nin dış politikada alternatif yönelimler içinde olduğunu göstermek ihtimali akla gelmektedir. Aynı zamanda bu dönem Fransa ile yaşanan Bozkurt-Lotus hadisesinin henüz çok taze olduğu bir evredir. Fransız Elçi'ye gösterilen tavrın bu hadiseyle ilgili olması da muhtemeldir. Diğer taraftan Türk-Japon yakınlaşmasının Avrupa basınında da takip edildiği anlaşılmaktadır. Özellikle İtalyan *Il Piccolo Dela Sera* gazetesi 1926 yılının son günlerindeki yayınında doğrudan Amiral Yamamoto ziyaretine değinme de Türk-Japon yakınlaşmasını; Japonların siyasi, ekonomik ve insan göçü ile Anadolu'ya yerleşmeye başladığı ve İtalya'nın bu konuya duyarsız kalamayacağı minvalinde ele almıştır.⁷¹ Dışişleri raporlarında aynı gazetenin Türkiye'nin Asya'ya doğru açılmak istediği hatta Pan-Asyacılık siyasetiyle ilgilenebileceği yönünde makaleler kaleme aldığı da belirlenmiştir.⁷² Bu gibi çıkarımlara rağmen Türkiye'nin Japonya ile temaslarda siyasi açıdan temkinli hareket ettiği görülmektedir. Örneğin Eylül 1926 tarihinde gerçekleşen bir yazışmada, Amiral'in ziyaretinin hemen öncesinde Japonya'nın, Rus dış politikasını yakından takip etmek için aralarında İstanbul'un da yer aldığı üç şehirde istihbarat teşkilatı oluşturduğu hatta Büyükelçi Obata'nın bu konuyla ilgi Japon temsilcilerle İstanbul'da bir toplantı yaptığına dair bilgi alındığı ve bu hususta dikkatli olunması gerektiği ifade edilmektedir.⁷³ Türkiye'nin Japonya ile ilişkilerde politik açıdan Rusya hassasiyeti taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu durumu ziyaret esnasında Türk tarafının Pan-Asya çerçevesinde okunabilecek ifadelerle karşılık vermemesinin etkenlerinden biri olarak görmek mümkündür. Burada ayrıca Türkiye'nin konuyu diplomatik kanallar vasıtasıyla yakından takip ettiği ve

⁶⁹ TDA, 543 / 44740, 215431, 5 (21 Eylül 1926).

⁷⁰ Haber, 28 Temmuz 1937, Nr: 1986, s. 2.

⁷¹ TDA, 543 / 44114, 208921, 4 (14 Ocak 1927).

⁷² TDA, 541 / 44223, 210221, 83.

⁷³ TDA, 543 / 219960, 213425, 10 (21 Eylül 1926).

Japonya'nın muhtemel hedeflerine yönelik kendi menfaati uyarınca siyasi pozisyonu belirlediği görülmektedir. Dönem itibariyle Asya Türklüğünün Sovyet idaresi altında yaşaması nedeniyle bu coğrafya ile kurulacak temaslarda Türkiye iyi komşuluk ilişkilerini dikkate alarak hareket ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim bu durum ilerleyen yıllarda da sürmüş, Atatürk Dönemi Türk-Japon ilişkilerinde Türkiye bu gibi eğilimlere yönelmemiştir.

Amiral Yamamoto ziyaretinin yansımalarının 1930'lu yıllarda da devam ettiği görülmektedir. 22 Temmuz 1937 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde Tokyo özel muhabinine dayandırılan "*Türk-Japon dostluğunun canlı bir hatırası*" başlıklı uzun bir makaleye tesadüf edilmiştir⁷⁴. Ziyaretten yaklaşık 11 yıl sonrasına denk gelen metinde, Amiral Yamamoto tarafından yazıldığı belirtilen bir kitaptan bahsedilmektedir. Makalede kitabın tam olarak hangi yıl kaleme alındığı, isminin ne olduğu ya da kapsamı hakkında detaylı bilgiler bulunmamakla birlikte, muhabinin gözünden Amiral Yamamoto'nun izlenimlerini yansıtan kısmi bir çeviri yazısı nakledilmiştir.⁷⁵ Diğer taraftan kitabın aslı ya da Türkçe'ye çevrilmiş nüshaları olup olmadığına dair bilgiye erişilememiştir.

Çeviriye göre Amiral'in, karşılama ve gösterilen ilgi, Rus-Japon Savaşı'nın etkisi ve Mustafa Kemal Paşa ile tanışma başlıkları üzerinde durduğu ve özellikle ziyaretin dostane yönüne vurgu yapıldığı görülmektedir. İstanbul'a ilk varış anından itibaren, resmî makamlar, basın mensupları ve halkın ilgisinden bahseden Amiral, talebelere kadar mihmandar atandığına değinerek, Türkiye'nin ziyarete gösterdiği öneme vurgu yapmıştır. Ayrıca İzumo zırhlısında ilgiyi iade etmek için düzenlenen çay ziyafetine İstanbul'un ileri gelenlerinden yaklaşık 700 kişinin katıldığını belirtmiştir. Halkın son derece misafirperver davrandığını da belirten Amiral, şehirde gezerken yolunu kaybeden herhangi bir Japon askerini vatandaşların bizzat gemiye kadar getirdiklerini ifade etmiştir. Yalnızca kendi heyetlerine değil aynı zamanda Rus-Japon Savaşı'na olan ilgiye de temas ederek, şaşırtıcı bulduğu bazı anekdotlara yer vermiştir. Heybeliada'daki Bahriye Mektebi ziyareti esnasında kütüphanenin bir köşesinde Rus-Japon Savaşı'nın sembol ismi Amiral Togo'nun fotoğrafının bulunduğunu şaşkınlıkla müşahade ettiğini aktarmıştır. Aynı zamanda röportaj yapmaya gelen muhabirlerden bahsi geçen savaş yıllarında doğan bir çocuğa Togo adının verildiğini işittiğini de sözlerine eklemiştir. Bu noktadan hareketle hem kendisinin hem de ziyarete gelen zırhlıların da Rus-Japon Savaşı'na katılmış olmalarından dolayı ayrı bir

⁷⁴ *Cumhuriyet*, 22 Temmuz 1937, Nr: 4738, s. 1.

⁷⁵ *Aynı yer.*

teveccüh gördüklerini belirtmiştir. Nitekim Amiral şaşırtıcı bulduğu bu ilgi ve misafirperverliğin kaynağını şu şekilde ifade etmiştir:⁷⁶

“Bu derece hüsnü kabule mazhar olmak bizi cidden şaşırtmıştı. Maamafih bu inkılâbdan 50 sene sonra bir sıçrayışta düveli muazzama meyanına dâhil olarak Uzakşarkta hâkim olan Japonyaya benzemek istiyen Türklerin hararetili ümidlerinden doğmaktaydı. Ayrıca bundan senelerce evvel Japonyanın kazazede Türk harb gemisi Ertuğrul mürettebatına karşı gösterdiği alâkaya bir mukabelei şükran gibi samimî kadirşinashlıklarından doğuyordu.”

Yazının devamında ise İstanbul’daki müzelerden ve kentin tarihi yapısından övgüyle bahsedilmiştir. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa da yer veren Amiral, Gazi’yi büyük bir kahraman olarak gördüğünü ve uzun yıllardır tanışmak istediğini bu nedenle de görüşme için duyduğu heyecanı aktarmıştır. Son olarak gelecekte Türkiye’den yapılacak muhtemel donanma ziyaretlerinde Japonya’nın da mümkün olan en parlak şekilde karşılama yapması gerektiğini belirtmiştir.⁷⁷

Cumhuriyet gazetesinin bu yazısından 4 gün sonra 26 Temmuz’da bu kez *Haber* gazetesinde benzer bir makale yayınlandığı tespit edilmiştir. Nizamettin Nazif (Tepedelenlioğlu) imzalı ve “*Japonları Biz niçin Severiz?*” başlıklı yazıda, Amiral Yamamoto ziyareti esnasında yaşananlar özetlenerek, Japonlara karşı var olan olumlu düşünceler takdim edilmiştir. Ayrıca makalenin yazarı Nizamettin Nazif o dönem (1926) muhabir olduğunu ve ziyaret esnasında İstanbul’da Amiral ile röportaj yaptığını belirtmiştir. Togo isminin çocuklara verilmesi meselesinin de Amiral’e kendisinin bahsettiğini aktarmıştır. Bahsi geçen kişinin ise aynı zamanda okul arkadaşı olan eczacı Hakkı Ekrem Katran’ın oğlu olduğunu öne sürmüştür.⁷⁸

11 yıl aradan sonra Amiral Yamamoto ziyaretinin yeniden gündeme gelmiş olması önemli bir husustur. Geçen zamana rağmen ziyaretin Türk basını tarafından hatırlanmasına neyin neden olduğuna yönelik de bir soru ortaya çıkmaktadır. Yapılan incelemede iki ihtimal olabileceği görülmüştür. Bu olasılıklardan ilki bir büyükelçilik raporunda yer almaktadır. Temmuz 1937 tarihli ve Tokyo Büyükelçisi imzalı yazıda, Türkiye’nin barışçıl ve bağımsız bir siyasetle oluşturduğu iyi komşuluk ilişkilerinin (Dönemsel konjonktür düşünüldüğünde özellikle Rusya kast edilmektedir.) Japonlar tarafından kendi aleyhlerinde bir eğilim olarak görüldüğüne değinilmektedir. Devamında, bunun giderilmesi için yoğun şekilde çalışıldığı ancak Türk basınında Uzak Doğu

⁷⁶ *age.*, s. 7.

⁷⁷ *Cumhuriyet*, 22 Temmuz 1937, Nr: 4738, s. 7.

⁷⁸ *Haber*, 26 Temmuz 1937, Nr: 1986, s. 2, 4.

meseleleri (Çin-Japon Savaşı) ile ilgili Japonya'ya yönelik eleştirel haberlerin Japon resmi çevrelerinde olumsuz bir intiba yarattığı belirtilmektedir. Yanlış anlaşılmanın giderilmesi adına yürütülen diplomatik faaliyetlere takviye olarak Türk basınında Japonya'ya dair dostane haberler yapılması, eğer bu mümkün değilse de olumsuz algılanabilecek ifadelerin yer almaması rica edilmiştir.⁷⁹ Bu yazı ile *Cumhuriyet* ve *Haber* gazetelerinin makaleleri yayınlama tarihleri biriyle eşleşmektedir ki bu nedenle, Türkiye'nin Japonya'ya olan olumlu bakış açısı Amiral Yamamoto ziyareti üzerinden gösterilmek istenmesi ilk ihtimaldir. İkinci olasılık ise 1937 yılında Japonya donanması tarafından Türkiye'ye yapılması planlanan başka bir ziyarettir.⁸⁰ Bu hadisenin gündeme gelmesiyle de Amiral Yamamoto anımsanarak konunun gazete sayfalarına yansıma ihtimali mevcuttur. Ancak bu iki etkenden hangisinin daha ağır bastığı ya da temel sebep olduğu tespit edilememiştir. Fakat iki makalelerin çizdiği çerçeve dikkate alındığında Amiral Yamamoto ziyaretinin hatırlatıcı bir rol kazandığı, Türk basınında ve Atatürk Dönemi Türk – Japon ilişkilerinde geçen yıllara rağmen “dostane” kavramını çağrıştıran bir temsil özelliğine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç

Amiral Yamamoto ziyaretinin, geliştirilme evresinde olan Türk-Japon ilişkilerine bir platform sağladığı ve karşılıklı hedeflere yönelik bir temas kurma fırsatı yarattığı görülmektedir. Türk-Japon ilişkilerinin resmî düzeyli olarak kurulmasının 1925 yılında gerçekleşmesi ve öncesinde de ciddi bir ilerleme yaşanmaması, Amiral Yamamoto'nun ziyaretini daha anlamlı hâle getirdiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle ziyaret Türk – Japon ilişkilerinin hem tarihsel derinliğini hem de dönemsel beklentilerini ortaya koyan bir vasıta olmuştur. Bu yönüyle, Atatürk Dönemi'nin en önemli donanma ziyaretlerinden biri olma özelliğini taşımıştır. Ziyaret sürecinde hazırlıklardan, uğurlamaya kadar gerçekleşen bütün faaliyetler Türkiye'nin Japon heyete gösterdiği önemi açıkça ortaya koymuştur. Hem ziyaret öncesindeki raporlar hem de ziyaret esnasındaki beyanatlar dikkate alındığında, Türkiye'nin iki ülke ilişkilerindeki beklentisinin ekonomik ve teknik iş birliği merkezinde olduğu görülmüştür. Özellikle Türk tarım ürünlerinin Japon pazarına açılması ve tanıtılması en önemli başlıklar arasında yer almıştır. Teknik konularda ise Türk donanmasının modernleşmesi adımlarında Japonya'nın bir emsal ve müttefik olup olamayacağı düşünülmüştür. İsmet Paşa ve Hulusi Fuat Bey'in görüşmeleri, Türkiye'nin bu konuda somut adımlar atmak istediğini işaret etmektedir.

⁷⁹ TDA, 543 / 44738, 215394, 19 (22 Temmuz 1937).

⁸⁰ *Haber*, s. 4.

Ziyaretin en dikkat çeken yönü ise Japon heyetin beyanatlarına yansıyan “Ural - Altay kardeşliği”, “Güneş-Hilal kardeşliği” ve “tarihî vazîfe” şeklindeki söylemlerdir. Bu ifadeler Pan-Asya çerçevesinden okunduğunda Japonya’nın, siyasi ve kültürel bir iş birliği ortamı yaratma isteğinin yanında, Türkiye’nin Orta Asya Türklüğü üzerindeki etkisinin Japonların yayılmacı politikalarına katkı sağlayabileceği düşüncesinde olduğu ihtimalini akla getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında Japonların Türkiye’yi Asya’ya yönelik siyasi hedeflerine eklemek istediği, Pan Asyatik Cemiyeti’nin davetiyle birlikte bu konuda adım attıkları ve beklenti içinde oldukları da görülmektedir. Fakat Türkiye tarafından verilen demeçlerde Japonya hakkında olumlu ifadeler yer alsa da bu yaklaşıma ilgi gösterilmemiştir. Bu durumda öncelikle Türkiye’nin yayılmacı bir siyasetten uzak durma isteği ön plandadır. Dönem itibarıyla yeniden inşa ve organize olma sürecindeki Türkiye, Osmanlı’nın son devresindeki deneyimlerden de yola çıkarak, “İslam Birliği”, “Türk Birliği” ya da “Asya Birliği” gibi politik eğilimlere mesafeli durarak enerjisini tasarruflu kullanma siyasetini takip etmiştir. Ayrıca, dış politika açısından Türk-Japon ilişkilerinde Rusya faktörünün de rol oynadığı görülmektedir. Erken Cumhuriyet Dönemi’nde Lozan statüsünün henüz tam olarak oturmaması, Musul Sorunu ve Yunanlılarla devam eden Mübadele meseleleri gibi konular, Türkiye’nin Batı ile olan ilişkilerinin olumsuz seyretmesine ve bu nedenle de Sovyetlerle Millî Mücadele Dönemi’nde olduğu gibi bir denge yaratmaya çalışmasına sebebiyet vermiştir. Bu noktadan hareketle Rus-Japon rekabeti, Türkiye için bir ölçü yaratmış ve Türk dış politikası bağımsız ve barışçıl bir eksenle tarafsız bir çizgi takip etmiştir. Benzer şekilde Japonya’nın da dönem itibarıyla Türkiye ile ilişkilerinde İngiltere yönlü bir hassasiyet taşıdığı görülmüştür. Batı ile ilişkilerin açılmaya başladığı bir evrede Japonya’nın Türkiye ve İngiltere arasındaki sorunlara tarafsız kalma ya da en azından İngiltere’yi rahatsız etmeme önceliği taşıdığı da anlaşılmıştır.

İki ülke arasındaki tarihsel sembol olaylar da ziyaretin ilgi çeken diğer önemli vurguları arasında yer almıştır. Özellikle Ertuğrul Faciası ve Rus-Japon Savaşı’nın 1926 yılında hâlâ canlılıklarını sürdürdükleri görülmüştür. Diplomasi ve basın dilinde bu olayların sıklıkla zikredilmesi iki ülke ilişkilerinde kolaylaştırıcı bir rol taşıdıklarını ve Japon heyetine duyulan ilginin etkenleri arasında yer aldıklarını da göstermektedir. Ayrıca I. Dünya Savaşı’nda doğrudan sıcak çatışma yaşanmasa da farklı bloklarda yer alan Türkiye ve Japonya için savaş sonrası dönemin inşasında, ilişkilerin karıştıktan ziyade bu iki hadise üzerinden hatırlanması önemli bir nokta olmuştur. Amiral Yamamoto ziyaretinin de Atatürk Dönemi Türk-Japon ilişkilerinde benzer bir intiba bıraktığı anlaşılmıştır. Aradan geçen yıllara rağmen 1937’de yeniden gündeme gelerek iki ülke arasındaki “dostane” kavramını temsil eden bir sembol hâline geldiği görülmüştür.

Gerçekleşen ziyaretin diğer önemli yönü ise Amiral'in kişisel izlenimleri ve düşünceleridir. Burada Mustafa Kemal Paşa'ya karşı hayranlık duygusu, Türk misafirperverliği ve Japonya'nın modernleşme açısından bir örnek olarak görüldüğünün vurgulanması önemli başlıklar olmuştur. Ancak Amiral'in hatıratında ya da çeviri yazısında dönemin politik konularına temas edilmemesi veya gazete makalesinin dar kapsamlı olması bir eksiklik arz etmektedir. Nitekim Amiral'in hatıratının aslı veya nüshasının tespiti, hem 1920'lerin Türkiye'sinin hem de iki ülke ilişkilerinin bir Japon asker gözünden yansımalarının olduğu gibi görülmesi alana katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşinleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA). Başbakanlık, Kararlar Daire Başkanlığı Fonu, 30-18-1-1, Kutu No: 20, Gömlek No: 55, Sıra No: 9; Başbakanlık, Muamelat Genel Müdürlüğü Fonu, 30-10-0-0 / 257, 729, 4.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşinleri Başkanlığı Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi (TDA). Fon No: 516 / Kutu No: 219960, Gömlek No: 213425, Sıra No: 28; 525 / 38635, 156454, 202; 537 / 7623, 45700, 9; 541 / 37682, 151495, 32; 541 / 44107, 209131, 12; 541 / 44223, 210221, 83; 543 / 44114, 208921, 4; 543 / 44739, 215543, 2; 543 / 44740, 215081, 18; 543 / 44740, 215081, 20; 543 / 44740, 215431, 5; 543 / 44759, 215684, 5/6; 543 / 44759, 215684, 11; 543 / 44759, 215684, 15; 543 / 44759, 215684, 33; 543 / 44759, 215684, 36; 543 / 44759, 215694, 1; 543 / 44760, 215703, 14; 571 / 34772, 136992, 1; 543 / 44114, 208921, 4 (14 Ocak 1927).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşinleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA). Hariciye Nezareti, İstanbul Murabbaşı, (HR.İM), Kutu No: 3, Gömlek No: 13, Sıra No: 1; 3,13,18; 3,13,24; 3,13,25; 3,13,33; 3,13,45; 199,30,1; 254,67,1/1; 254,75,1.

Resmî Yayınlar

Ayın Taribi

Eylül 1926, Cilt: 10, Sayı: 30, s. 1584-1594.

Kitaplar, Tezler ve Makaleler

(2004) *Japonya ve Türkiye -Dün, Bugün, Yarın-*, Japonya Büyükelçiliği, Ankara.

(2004) *Balkan Savaşı'na Katılan Komutanların Yaşam Öyküleri*, T.C. Genelkurmay Başkanlığı, Genelkurmay Basım Evi, Ankara.

- ANZERLİOĞLU Yonca (2008) Tokyo Türk Maslahatgüzarının Değerlendirmeleriyle Mançukuo Devleti (1931-1933), *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 41, Ankara, s. 1-16.
- ARMAOĞLU Fahir (2014) *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi*, Timaş Yayınları, 19. Baskı, İstanbul.
- BAYUR Hikmet (1973) *Türkiye Devletinin Dış Siyaseti*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- ESENBEL Selçuk (2002) Türk-Japon İlişkilerinin Tarihi, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt XIII, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 264-285.
- (2019) *Japon Modernleşmesi ve Osmanlı, Japonya'nın Türk Dünyası ve İslam Politikaları*, 3. Baskı, İletişim Yayınları. İstanbul.
- KALELİ Fethi Yılmaz (2017) *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk-Japon Ekonomik İlişkilerinin Başlangıcı ve Gelişimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- DÜNDAR Ali Merthan (2012) Türk Milliyetçilerinin Japonya Algılarına Bir Kaynak Olarak Mehmet Akif'in Mısralarında Japonya ve Japonlar, *Türk Yurdu*, Cilt XXXII, Sayı 295, s. 589-593.
- (2016) Atatürk ve Japonya, *Uluslararası Ertuğrul'un İzinde Deniz Kuvvetleri ve Diplomasi Sempozyumu-16-17 Eylül 2015 Deniz Müzesi İstanbul*, Ed. Serhan ARAS - Mehmet YÜKSEL, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, İstanbul, s. 52-59.
- HASEBE Kiyohiko - MİSAWA Nobuo (2018) *Osmanlı İmparatorluğu ve Japonya*, Yay. Haz. Sinan LEVENT, Tokyo Üniversitesi, Tokyo.
- MİSAWA Nobuo (2010) Abdülhamid Dönemi İçin Kritik Bir Teferruat: Japon Kaynakları Işığında Ertuğrul Faciası, *Düşünen Siyaset*, Sayı 27, s. 179-194.
- (2012) II. Abdülhamit ve Japonlar, *Sultan II. Abdülhamit ve Osmanlı Modernleşmesi*, Cilt III, Yay. Haz. A. Melek ÖZYETKİN vd., Yıldız Teknik Üniversitesi ve Bağcılar Belediyesi, s. 131-136.
- SZPILMAN Christopher W. A. - SAALER, Sven (2011) Pan-Asianism as an Ideal of Asian Identity and Solidarity, 1850–Present, *The Asia-Pacific Journal*, Cilt IX, Sayı 1, s. 1-30.
- SEVAL Fatih Hasan (2017) Japon Kalkınmasının Temel Taşı: Meiji Restorasyonu ve İwakura Heyeti, *İş ve Hayat Dergisi*, Cilt III, Sayı 5, s. 101-118.

TUNA Pınar (2023) Türk Kamuoyunda Büyük Kanto Depremi (1923), *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt XXII, Sayı 45, s. 595-621.

ULUSAN Şayan (2017) Arşiv Belgelerine Göre Atatürk Dönemi Türk-Japon İlişkileri, *Cappadocia Journal of History and Social Science*, Cilt IX, s. 535-557.

Süreli Yayınlar

Akşam

6 Eylül 1926, Nr: 2837, s. 1.

Cumhuriyet

6 Eylül 1926, Nr: 836, s. 1; 7 Eylül 1926, Nr: 837, s. 1,3; 9 Eylül 1926, Nr: 839, s. 1,3; 10 Eylül 1926, Nr: 840, s. 1; 11 Eylül 1926, Nr: 841, s. 1; 22 Temmuz 1937, Nr: 4738, s. 1,7.

Hakimiyet-i Milliye

11 Eylül 1926, Nr: 1860, s. 1; 12 Eylül 1926, Nr: 1861, s. 1; 13 Eylül 1926, Nr: 1862, s. 1; 15 Eylül 1926, Nr: 1864, s. 1,3.

İkdam

8 Eylül 1926, Nr: 10552, s. 1; 14 Eylül 1926, Nr: 10556, s. 1.

Haber

26 Temmuz 1937, Nr: 1986, s. 2, 4.

Resimli Gazete

11 Eylül 1926, Nr: 158, s. 1.

Servet-i Fünun

9 Eylül 1926, Nr: 1579-90, s. 264-265.

Tarık

22 Kânunuevvel 1306/3 Ocak 1891, Nr: 2432, s. 1.

Vakit

7 Eylül 1926, Nr: 3119, s. 1; 12 Eylül 1926, Nr: 3124, s. 1,3; 14 Eylül 1926, Nr: 3126, s. 3.

İnternet Kaynakları

Japonya Büyükelçiliği,

https://www.tr.emb-japan.go.jp/itpr_tr/JaponyaTurkiye100.html. (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2024)

Ekler

Ek 1 – Japon Amiral Yamamoto Eisuke
Üst Satır: Japonyalı Misafirlerimiz
Alt Satır: Amiral (Yamamoto) Cenapları⁸¹

⁸¹ *Ayın Tarihi*, Eylül 1926, Cilt XX, Sayı 30, s. 1584.

Ek 2 – İzumo (Solda), Yakumo (Sağda) Zırhlıları ve Amiral'in El Yazısı (Ortada)

Üst Kısım: Misafirimiz Japon Amiralı ve Gemileri Dün Limanımıza Geldiler

Japonlar şehrimizde büyük bir hüsnükabul görmüşlerdir; bundan fevkalade mütehasstirler, Japon Amiralı muharririmize “*Biz güneş memleketinden bilal memleketine geldik*” demiştir.⁸²

⁸² Cumhuriyet, 7 Eylül 1926, Nr: 837, s. 1.

Ek 3- Amiral Yamamoto ve Yunus Nadi Bey (İstanbul).

Alt Kısım: Dünkü resm-i kabulde: Japon Amiral Yamamoto cenapları ve başmuharririmiz Yunus Nadi Bey.⁸³

⁸³ Aynı yer.

6 Eylül Pazartesi:

Japon filosunun varışı ve karşılıklı ziyaretler.

Saat 20’de Bahriye Kumandanlığı dairesinde akşam yemeği.

7 Eylül Salı:

Saat 13’ten itibaren Japon zabitanının mihmandarlarıyla Topkapı ziyareti.

Akşam Japon Elçiliği’nde ziyafet.

8 Eylül Çarşamba:

Saat 15’te Mekteb-i Bahriyeye ziyaret ve orada çay ziyafeti.

Akşam Japon Elçiliğinde resm-i kabul.

9 Eylül Perşembe:

Saat 10’da Bahriye Müzesini ziyaret.

Öğlen Amiral tarafından gemide yemek.

10 Eylül Cuma:

Saat 16’da Amiral’in Haydar Paşa’dan hareketi (Ankara’ya).

Saat 17’de Japon bandosunun Gülhane Parkı’nda konseri.

11 Eylül Cumartesi:

Japon zabitanın mihmandarlarıyla şehre ve müzelere ziyareti.

Saat 14’ten 17’ye kadar Japon savaş gemilerinin zabitanı tarafından ziyaretler.

12 Eylül Pazar:

Şehirde mihmandarıyla birlikte serbest gezintiler.

13 Eylül Pazartesi:

Veda ziyaretleri

*Ek 4 – Japon Amiral Yamamoto Eisuke’nin İstanbul ziyareti programı*⁸⁴

⁸⁴ BOA, HR.İM, 3,13,18

11 Eylül Cumartesi:

Saat 11'de; trenin Ankara'ya varışından sonra heyetin törenle karşılanması ve akabinde otomobillerle, Dâhiliye, Adliye, Maliye, Nafia, Ziraat, Ticaret, Sıhhiye ve Maarif, Hariciye ve Bahriye Vekâletlerine sırasıyla ziyaret.

Saat 13'te; Şehla'da Bahriye Vekili tarafından düzenlenen ziyafet.

Saat 16'da; Çankaya'da Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa tarafından kabul.

Saat 17.30'da; Meclis Başkanı Kâzım (Özalp) Paşa tarafından kabul.

Saat 18'de; Başvekil İsmet Paşa tarafından kabul.

Saat 18.30'da; Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa ve Müdafaa-i Milliye Vekili tarafından kabul.

Saat 20'de; Yeni Bar'da Hariciye Vekâleti tarafından konukların şerefine verilen ziyafet.

Saat 22.30'da; Hariciye Vekili Tevfik Rüştü (Aras) Bey tarafından resm-i kabul.

12 Eylül Pazar:

Öğleye kadar ikametgâhlarında istirahat.

Öğleden sonra, resmî törenle İstanbul'a uğurlama.

*Ek 5 – Amiral Yamamoto Eisuke'nin Ankara ziyareti programı.*⁸⁵

⁸⁵ *TD4*, 543 / 44759,215684,33 (18 Ağustos 1926); *TD4*, 543, 44759,215684,36

آفقره ۹۲۶ -

صورت

آفقره ده : نوکیله خلوتی صبیہ فاطمہ

T.C. İSTİB'ANLIK CUMHURİYET ARŞIVI

4340

4

امرو دوازه کس

نویسی

نومریک

اکم لکشی

انده وصول غایب نه دنیا ده که بوتوبه عفره یاب بلایک وشرک

اولده رفاه و سعادت یابیدمده حقنی نام اجدد . فکرمده قط آ

بویله بویله برغایک فوه ده فعله عتیقایلی اجمده ، بونقله علاقه دار

برینیی قوشوریک ده طبیعه باشلا بیلور . تقابلی موجودیت و حوره

رفاه و سعادت برینیم اشتاد ایدره انانی دوستلر نالی اولایلیک اجمده

قوشوریک بیدیریکه یاب - دملری الفدر . آسیا عفری فونفرانی بونقله

منجه عقد ایلور . یونامه نیم آرزوم ، بونقله صف ، نکه د

مذنب لکشی عفره سادات و عدالت اکم تصدیق عالم اجمده

برینیم اولدره بوتوبه آسیا اقوامک اشتادله بونده ...

اولک سانک آسیا بونقله املایک کوکدر . فونفرانی فیزی اورتیم

قویایه بزر ، صمیمی تقدیر آنکده نالی اولدجهن املایله بویلیک نکلده

اشد املای استقام ایدره . فونفرانه عائد « موقت » پروگرام

برینیی مربوطدر .

یابده آسیا نیکل جیفی

نوکیله : اوتی یاماشی نازو

فوقی ماتی فونفره ۱ -

آسیا اقوامی جیفی بویلیک فوره اسوگ

ایوبیا : نوکیله

« شطاط ۱۹۲۶ »

ویریه جک جوابلده شعبه اسبیله ، تاریخ نومرولونک ذکر می موجودر

030	10			257	729	4
-----	----	--	--	-----	-----	---

3

Ankara’da

Türkiye Hükümeti Harbiye Nazırı’na

Ekselans

İnsani ve son gayemiz dünyadaki bütün ırklara yaşayabilmek ve müşterek olan refah-ı saadeti paylaşmak hakkını teslim etmektir. Fıkrimize nazaran böyle büyük bir gayenin kuvveden fiile çıkabilmesi için, bununla alakadar prensibi komşularımızın da tatbiki başlamasıyla kabildir. Mütakabil mevcudiyet ve umumi refah ve saadet prensibine istinad eden insani dostluğa nail olabilmek için komşu milletlerin yekdiğerine yardımları elzemdir. Asya ırkları konferansı bu maksada mebni akdediliyor. Mamafih bizim arzumuz bilatefrik sınıf, renk ve mezhep herkes hakkında müsavat ve adalet esasına müstenit sulh-u âlem için ber-mukaddeme olarak bütün Asya akvamının iştirakiyle bundan 4000 sene evvelki şanlı Asya medeniyetinin ihyasını görmektir. Konferans fıkırını ortaya koyan bizler, samimi takdiratınıza nail olacağımız ümidiyle bu büyük teşkilata iştiraklerinizi istirham ederiz. Konferansa ait muvakkit programın bir nüshası merbuttur.

Pan Asyatik Cemiyeti

Tokyo: Ushiyamashi Taroko

(...)

Asya Akvamı Cemiyeti Büyük Federasyonu

Japonya: Tokyo

11 Şubat 1926

*Ek 6 – Pan-Asyatik Cemiyeti tarafından gönderilen mektup sureti ve Latin harflerine transkripsiyonu*⁸⁶

⁸⁶ BCA, 30-10-0-0 / 257, 729, 4 (28 Ağustos 1926)